

Asia: VN/9365/2025

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko teillä lausuttavaa esityksestä yleisesti?

Sininauhaliitto arvioi lausunnossaan hallituksen esitystä työttömyysturvalain muuttamisesta erityisesti niiden henkilöiden näkökulmasta, joiden asema työmarkkinoilla on heikko ja joilla on usein moninaisia työnhakuun liittyviä esteitä.

Esitys ei tarjoa konkreettisia keinoja yksilölliseen tukeen

Esityksessä ehdotetaan työttömyysturvaseuraamusten yksinkertaistamista ja tiukentamista. Vaikka esityksen tavoitteena on työnhaun ohjaavuuden parantaminen, sen toteutustapa on arviomme mukaan ongelmallinen erityisesti niille työnhakijoille, joilla on moninaisia esteitä työllistymiseen. Esitys painottuu velvoitteiden tiukentamiseen ja seuraamusmenettelyn yhdenmukaistamiseen, mutta ei ota riittävästi huomioon työnhakijoiden erilaisia edellytyksiä.

Vaikeassa työmarkkina-asemassa olevilla on moninaisia työllistymisen esteitä kuten esimerkiksi maahanmuuttajataustaisilla työnhakijoilla kielellisiä ja kulttuurisia esteitä ja osatyökykyisillä terveydellisiä rajoitteita. Esityksessä ei kuitenkaan tarjota konkreettisia keinoja näiden ryhmien yksilölliseen tukemiseen, vaan seuraukset työnhakuvelvoitteiden rikkomisesta uhkaavat osua ankarimmin juuri heihin, joiden tilanne on jo valmiiksi vaikea.

Esitys ei täytä riittävästi yhdenvertaisuuden eikä osallisuuden vaatimuksia

Työttömyysturvalainsäädännön tulee tukea yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja ihmisarvoista kohtelua. Sininauhaliiton näkemys on, että esitys ei täytä riittävästi yhdenvertaisuuden eikä osallisuuden vaatimuksia. Sääntelyn vaikutusarviointi on puutteellinen, eikä se tarkastele riittävästi sitä, miten muutokset vaikuttavat pitkäaikaistyöttömiin, maahanmuuttajiin tai osatyökykyisiin. Näemme todellisenä riskinä, että esitys lisää eriarvoisuutta ja syrjäytymistä, mikä on ristiriidassa sekä työllisyystavoitteiden että perusoikeuksien kanssa.

Sininauhaliitto esittää:

- Lakiehdotuksen vaikutukset on erikseen arvioitava haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien näkökulmasta.
- Lakiin lisätään muistutuskäytäntö ja mahdollisuus yksilölliseen harkintaan ja poikkeuksiin silloin, kun työnhakijan edellytykset eivät objektiivisesti mahdollista velvoitteiden täyttämistä.
- Työllistymistä tukevia palveluja ja asiakaskohtaista tukea vahvistetaan, jotta työmarkkinoilla heikossa asemassa olevien mahdollisuudet osallistua ja edetä vahvistuvat.

2. Onko teillä lausuttavaa säädösehdotuksesta ja sen perusteluista?

Sininauhaliitto moittii, ettei esitys tarjoa uusia keinoja tukea vaikeassa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä, vaan keskittyy kontrolliin ja sanktiomekanismeihin. Pidämme todellisenä riskinä, että esityksen seurauksena vaikeasti työllistyvät menettävät työttömyysturvaoikeuden ilman, että heillä on realistisia mahdollisuuksia täyttää velvoitteet.

Esityksessä ehdotetaan, että työttömyysturvan seuraamuksia työnhaun laiminlyönneistä tiukennetaan ja jo ensimmäisestä laiminlyönnistä (esim. ei saavu tapaamiseen tai ei hae soveltuvia töitä) seuraa seitsemän päivän karenssi (korvaukseton määräaika). Toisesta laiminlyönnistä seuraa kuuden viikon työssäolovelvoite, jonka jälkeen työttömyysetuutta voi saada uudelleen. Nykyisin vastaavat seuraamukset astuvat voimaan vasta useamman rikkomuksen jälkeen.

Esityksen tiukennukset työnhakuvelvoitteisiin ja seuraamusjärjestelmään (automaattisuus) aiheuttavat kohtuuttomia seurauksia niille työnhakijoille, joilla on todellisia rajoitteita työnhaussa kuten heikko kielitaito, haasteita toimia digitaalisesti tai monia palvelutarpeita. Heidän työllistymisensä esteet eivät johdu passiivisuudesta, vaan rakenteellisista tai yksilöllisistä esteistä.

Pidämme erityisen ongelmallisena esityksen ehdotusta poistaa muistutuskäytäntö ennen seuraamusten asettamista. Sininauhaliitto ei voi hyväksyä muistutuskäytännön poistamista ja katsoo, että sääntelyn tulee säilyttää asteittainen lähestymistapa.

Sininauhaliitto esittää:

- Lakiin sisällytetään muistutuskäytäntö ja yksilöllisen harkinnan mahdollisuus.

- Vahvistetaan palvelujärjestelmää ja tukea tarjoavia toimenpiteitä.

3. Onko teillä lausuttavaa esityksen vaikutusarvioista?

Pidämme esityksen vaikutusarviointia puutteellisena, se on talous- ja työllisyysperusteinen, mutta sosiaalisten ja yksilöllisten vaikutusten arviointi on selvästi puutteellista.

Esitys ei tunnista sanktioiden vaikutuksia

Esityksessä ei ole tehty erillistä arviota niistä vaikutuksista, joita työnhakuvelvoitteen tiukentamisella ja seuraamusten automaattisuudella voi olla niille työnhakijaryhmille, joilla on suurin riski joutua sanktioiden kohteeksi kuten osatyökykyiset, maahanmuuttajat ja nuoret tai ikääntyneet pitkäaikaistyöttömät. Näillä ryhmillä on usein moninaisia työmarkkinoille osallistumisen esteitä, eikä esityksessä tunnisteta riittävästi näiden esteiden vaikutuksia sääntelyn toimeenpanoon.

Esitys ei huomioi sosiaalisia eikä inhimillisiä vaikutuksia eikä ammattilaisten mahdollisuuksia yksilölliseen harkintaan

Lisäksi kiinnitämme huomiota siihen, että sosiaalisten ja inhimillisten vaikutusten arviointi on vähäistä. Esitys ei huomioi riittävästi sitä, miten seuraamusjärjestelmä vaikuttaa esimerkiksi toimeentuloon, syrjäytymiseen tai palvelujärjestelmän toimivuuteen. Erityisryhmien kuten maahanmuuttajataustaisten tai osatyökykyisten tilanteet jäävät arvioissa vaille huomiota. Myöskään järjestelmätason vaikutuksia tai ammattilaisten mahdollisuuksia soveltaa yksilöllistä harkintaa ei ole arvioitu.

Yhdenvertaisuuden näkökulmasta on ongelmallista, että sääntelyä kiristetään ilman, että varmistetaan riittävä ja saavutettava tuki niille henkilöille, joiden asema työmarkkinoilla on jo valmiiksi heikko. Ilman yksilöllisten lähtökohtien huomioimista riskinä on, että uudistus lisää eriarvoisuutta ja syrjäyttää entisestään ne, jotka eniten tarvitsisivat tukea.

Sininauhaliitto esittää:

- Vaikutusarviointia täydennetään kattavasti haavoittuvassa asemassa olevien työnhakijaryhmien näkökulmasta.

- Esityksen valmistelussa hyödynnetään kokemusasiantuntemusta ja kuullaan erityisesti niitä toimijoita, jotka työskentelevät vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien parissa.

4. Tulisiko työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n soveltamisalaa laajentaa uusiin työnhakijaa etuuden saamisen edellytyksenä velvoittaviin toimiin? Mitä nämä toimet olisivat ja miksi velvoittavuutta tulisi laajentaa niihin? Jos mahdollista, esittäkää myös arvio mahdollisen laajennuksen vaikutuksista.

Sininauhaliitto ei näe perusteltuna soveltamisalan laajentamista uusiin velvoittaviin toimiin.

Työttömyysturvalain muutoksissa ei saa luoda mallia, jossa heikossa asemassa olevia työnhakijoita rangaistaan tilanteista, joihin heillä ei ole yksilöllisten olosuhteiden vuoksi vaikutusmahdollisuuksia. Seuraamusperusteiden tiukentaminen ei saa tapahtua heikoimpien kustannuksella, eikä järjestelmä saa rikkoa sosiaaliturvan turvaavuutta ja yksilön oikeusturvaa.

Lainsäädännön ja palvelujärjestelmän tulisi yhdessä mahdollistaa osallisuus, tuki ja etenemismahdollisuudet myös kaikkein vaikeimmassa asemassa oleville työnhakijoille. Seuraamusperusteet, jotka eivät tunnista työnhakijoiden yksilöllisiä ja rakenteellisia esteitä, lisäävät syrjäytymistä eivätkä tue sosiaalista oikeudenmukaisuutta.

Sininauhaliitto esittää:

- Mahdolliset laajennukset on vielä harkittava ja laajennusten kattava vaikutusarvio on tehtävä.

- Mikäli laajennuksia tehdään, tulee ensin varmistaa, että palvelujärjestelmä kykenee tukemaan asiakkaita riittävästi.

Lund Pekka
Sininauhaliitto ry

